

הרמטכ"ל ילן שטקליס

מי מריבה

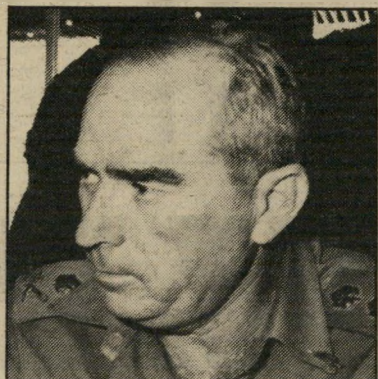
והשרפרפול * פאן סלאביוז

חולני * החובן והמשכורת החודשית

● תחת הכותרת הרמטכ"ל בא להודות למרים ילן שטקליס ראיור בדיעות אחרונות אחד מסיפורי האבסורדים של ישראל, חסרת הרוח ושארירות. סוף 1982. המשורת הקשישה שואלת את הרמטכ"ל, שהגיע אליה משיבת ועדת-החוקי-הביטחון: "נו, ואמרת להם את מה שצריך לומר?" והרמטכ"ל מסביר למשורת, שפעוטות גן הילדים מאוהבים בשיריה, את מטרות מלחמת הלבנון: "כדי שלא יהיו יותר קפיוזות על קריות-שמונה וכדי שלא תהיה שם פלינה פלשת'נאית". המשורת שואלת את הרמטכ"ל מה בכונתו לעשות אחרי שיפשוט את מדיו, והוא משיב לה: "לאהבת חיי הישנה — הנגרות". הרמטכ"ל אינו מפרט באוזני משורת-הילדים הקשישה אם בכונתו לעשות פינגוויים שילחמו במלחמות-העתיד, או שרפרפולים שיימכרו למימון המלחמות-הבאות. אבל המשורת הסגלית מתריעה ואומרת לרמטכ"ל: "אתה האדם החשוב ביותר במדינה. אסור לך להיות נגד..." בארצות-הברית, כאשר הגיעה מלחמת-ויאטנאם

מחזאי כפר
טיבסוד מיותר

רמטכ"ל איתן
פינגוויים

לשיאה, היה זה ד"ר בנג'מין ספוק שיצא להילחם במדינה המשמידה את הילדים שגדלו לפי ספריו. במדינת ישראל 1982, מחזקת משורת שירי-הילדים את הרמטכ"ל. יש גבול.

● בהארץ (8 בדצמבר) פורסמה רשימה מאת מיכאל אגורסקי תחת הכותרת פגישות עם סולניצין ועם הדמוקרטיה הישראלית. אותו אגורסקי מספר על רעיונות הפאן סלאביוז של חתן פרס נובל שהיא הגישה הרוסית לפאן-איסלמיזם החומייניסטי. סולניצין וחברו אגורסקי נמנים עם אלה הטוענים כי הדמוקרטיה המערבית היא שורש כל רע, ולכן השיפים לביטולה. אגורסקי ברשימתו מוליך את הקורא. בשמו של סולניצין, למסקנה: "ההשיטה הפוליטית הישראלית במתכונתה הנוכחית היא האיום הרציני ביותר הנשקף לקיומנו הלאומי..." ושאר הבלטות, המוליכות את כותב שורות אלה לשיר הידד לדמוקרטיה הישראלית, ששילחו של סולניצין כאן מגנה.

● בהעוטה הזה (2338) תחת הכותרת יותר טוב במדינה מפיע סיפורו של כתבי-העת עיתון 77. ברשימה נכתב לקראת סיומה כך: "כפר, שיום את הפגנת הסופרים מול משרד-הביטחון בדרישה להקים ועדת-חקירה ממלכתית לחקירת הטבח במחנות הפליטים בלבנון, אינו מושך ידו מפוליטיקה. לדעתו, גם לאמנות יש קשר לפוליטיקה. הוא מען שהתבררה הייבת לממן את אמניה. כפי שהיא ממצגת את צבאה לשם חופנה החברתי, כך היא הייבת לממן את הכותבים. מרון שלא לתת 150 משרות במישרד-ההינוך ולהייתב כך מקבלי-המשכורת לקים הופקדת לפני תלמידים עבור משכורתו..." רעיון זה הוא האיוולת בהתגלמותה. למרות שהוא מיובא מארץ מוצאו של כפר, פולין, המסבדת קצת יותר מ-150 סופרים. ביום שבו יתחיל מישרד-ההינוך לשלם משכורת לסופרים, פני הסיפור הישראלית יהיו עלובים. לפחות כאותן ספרויות עלובות במשכורת של מדינות מוצרי-אירופה. סופרים טובים אינם זקוקים למימון מטעמו של שר-ההינוך והתרבות; והסופרים הגרועים — גם המשכורת הממשלתית לא תשפר את רמת כתיבתם. החוסן התרבותי של ישראל אסור לו להיות דומה לאותו חוסן צבאי שעליו מדבר כפר.

לקיצה: "פתח בעולם. מפיח החיילים הי ותיקים לא נותרו רבים. אני האחרון משכ- עת המתנכמים של הכיתה שלנו... אילו שכנו הכיתה בשנת 1916, היינו מתחילים סערה בכאבנינו, בעוצמת דיווחינו, ובשני שוב עתה, נשוב עיפים, מתפוררים, שר- פים, עקורי-שישים חסרי-תקווה. לא נרע עוד למצוא את דרכנו..." וגם חייל אחרון זה מבני-כיתתו מת ברעוע האחרונים של המלחמה. אני זוכר את תמונת מותו, מי הגיירה הקולגית לטרט זה, שבה כיכב לו אייריס, הזוחל לעברו של פרח, וכדור מפלח את קדקדו.

הספר מומלץ לקריאה לכל אחד מלוחמי שש מלחמות ישראל, ולאלה שהמלחמות הבאות עוד ממתנות לעוד. הספר מומלץ גם לראשי-המשלה ולעוד כמה משרי ממש- לת-ישראל, שטרם זכו להיות בשדה-הקרב. אולי כך הם יבינו לאן הם שולחים את החיילים, במהלך אותן, ארבעים שנות שלום-ההבטחה מנחת בגין לפני קרוב ל- שנתיים, תקופה שהוא שכח לקבוע את מועד פתיחתה. שהרי במירוח אין כל חדש.

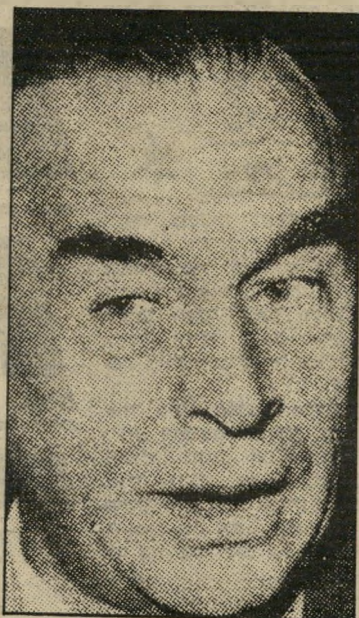
לביקור בבית ולסיפור לקרובים. כיצד נהר- זו של תמונת פטרויות כמו וזו יקריהם. גם תמונת פטרויות כמו אחד החיילים: "אני פשוט לא יכול להפין את זה, שהקצור מוכר ללכת למחאה כמוני" או: "אנו יושבים כאן כדי להגן על השלדת שלנו. אבל גם הצרפתים באו כדי להגן על השלדת שלהם. עם מי ה- צדק?" ולבסוף מסקנת הלוחמים: "לכל קצור גדול דרשה לפדות מלחמה אחת, ובלעדיה לא תהיה לו תהילה. הסתכל ב- סיפורי-הליכוד שלך."

לא נפקד כאן מקומה של השבועה של חייל לאויבו: "היום אתה, מחר אני. אבל אם אצא מכאן בשלום, קמאר, אלהם בכל מה שהרם את חיי עצמי: את חייך, ואשר לי — גם את חיי. אני מבטיח לך זאת, קמאר. תלילה שיקרה הדבר שנית." הב- טחה המתמוססת לה עד למלחמה הבאה. גם הפצועים בדרך לבתי-החולים, עוברים דרך בתי מיטבחים, שם "טפטים הרופאים את הנפיים על נקלה..."

לקראת סיום, כאשר המלחמה מתקרבת

ותיקים לעולם אינם מתים / אלא נמ- גים... עומד במבחן הזמן, הרי שאין ספק שספרים טובים אינם מתים וגם לא נמוגים. זו התחושה העולה למיקרא המ- הדורה העברית של הספר האנטי-מלחמתי במערב אין כל חדש מאת אריך מריה רימארק. שראהור בתרגום חדש. תחילה חשתי לקרוא מחדש בספר שה- פיע עלי השפעה שכזאת בנעוריי, אבל אחרי שהעזתי, הייתי מרותק אליו מהשורה הראשונה ועד לאחרונה. בקריאת נעורים של הספר, טרם חוותי את אימי המלחמה, בעוד שהקריאה העשוית שבה ותימצתה אותם עבורי מהציאות אל התיאור הספר- יתי המעולה.

במערב אין כל חדש מספר על כיתת נערים, שהמתוך שלה מוליכה עם פרוץ מלחמת-העולם הראשונה אל ליטת-הגיוס. הספר הוא גירסה מלחמתית לעשרה בני כושים, המתים מראשיתה ועד תומה, דרך אימוני המלחמה שבהם משפף אותם הרב-סמל 'המלש' שופר את הפטי ריוטיוס שלהם לשינאה לפטרויותם של הצד האחר במלחמה. רימארק כותב כבר בפתיחה: "אין ספר זה מבקש להיות כתב- איש או ירדוי. קלוי לנפית לספר על דור שנהרס במלחמה — גם אם נתלך מפניו." והוא כמו מספר את סיפור הרי- סתם של כמה דורות, בישראל. כבר בפתיחה, שב ומוכיר רימארק לכל מי שהיה חייל, כי "הקריה ואברי-ההפר-

סופר רימארק
ההבטחות של בגין

עה הם לגבי החייל אזור אינטימי יותר מצהם לגבי כל אדם... בטירונות לומדים מארבעה כרכים של שופנהארד... ועד מהרה הם מוצאים עצמם בשדות-הקרב של המלחמה העולמית. "יצאנו בחיילים שר- חם מוכה עליהם וכחיילים רומנים, באנו אל האזור שבו הייתה נפתחה, והיינו ל- חיות-אדם..." עד מהרה נלמדת העובדה כי "רבים לפניך מלאך את המינססים ל- אחר האש הראשונה. לך השלך את תותח- ניקר..."

בשדה-הקרב נלמדות עובדות חדשות, ביניהן מאבק לקיום במלחמה שבה מש- תמישים בגאון-עצבים ועובדות נוספות כמו "איש לא ילמד אותנו בכיתת-הספר כיצד מיליקים סתרה כגשם וכפעה, כיצד מב- עירים מדורה בעצים לחים, ולא אמר שצ- טב לנטף את הכרזון בבטן, כי שם אינו נתקע כפי שהוא נתקע לפעמים ב"ז הצל- קת..." והשיעור החשוב מכולם: "כל חייל נשאר בחיים בזכות אלה בקריות. וכל חייל מאמין במקרה וסופך עלי..." וגם ש- "עם כל חייל ותיק שנופל, נופלים המרשה עד עשרה מירותם..."

והחברים-לנשק שהיו גם התכרים ל- שיעורי ההיסטוריה בבית-הספר, מתים ה- אחד אחרי השני. כל מערכת קרבות משי- בה את החיילים הצעירים לעורף, להתארג- נות ולמלוי שורות החללים, ובחופשות

● אריך מריה רימארק — במערב אין כל חדש; עברית: צבי ארד; הוצאת זמור- רה ביתן; 180 עמודים (כריכה קשה).

מסותיו של רטוש, פותחת המסה מלך ישראל הראשון — מליחמת השיחור של שאול העברי. כאן בוחן רטוש את מלח- מותיו של שאול המלך ומתאימן לראיית עולמו שלו. תוך שהוא נלכד בפרשנויותיו במלכות הגיאופוליטיקה — אותה תורה, שהיוותה גם את אחד ממסדיו של הרייך השלישי. מסה שנמצאה בעזבונו של רטוש היא המסה הגמל, שבמהלכה הוא בוחן בעל-חיים מידברי זה, תולדותיו, המשמ- עות הארצישראלית שלו. רשימה נוספת היא השהרון הפורה, הממשיך בקיסלוג הגיאופוליטי של המרחב וכן גם הרשימה ערבאובת בארץ הפרת (אלף, מאי 1951). כאן בוחן רטוש את הנוף האנושי המוס- למי, המיישב את המרחב.

● סם החיים שבחורבן השלישי. בחלק השלישי של הספר נובא משא הפתי- חה בחושב הוועד עם שלישי התאים (מר) שב ראשון שהוא בבחינת תמצית האני מאמין התרבותי-פוליטי של יונתן רטוש. המוליך דרך בחינת נושאים כמו: מחתת לאפר היהודי; העברי — בן ארץ העב- רים; להוריש את כל הנוכרי; כלי מגע עם אחינו; הדגל וכונו; החומה היהודית האטומה; כל צעיר עברי נידרש לשלם את מס היהדות; ההנהגה היהודית אין לה עמידה אלא על כתפי הנוער העברי; כל תועלת יהודית — נוקה בצידה; צעיר עברי על פרצופים יהודיים; נצח הפזורה היהודית; אחיות הבבות הציוניות; כוח השרידה היהודי; נילי — גבורתה ובי- חולשתה; כוח התחייה העברית; צרת היהודים; היהודי משח קאת מישחקו בעב- רית; היהודים יבחנו בדרך יהודית; סם החיים שבחורבן שלישי; אחת ומליצה; הריאקציה היהודית; זקני ציון; מונח יהו- די של נגבת דעת. את משאו מסיים רטוש בתיקוה: "נתישא נא את גביענו הראשון לאצמך הממשכה ולעוז הרוח ולכוחו של הלב העברי." מסה נוספת היא עבר החדשה או ביה שלישי (מתוך אלף, אוקטובר 1949) שבה ממשיך רטוש בבחינת תרבו- תנו. פרישתנו המדינית ושאר מרכיביה של החברה הישראלית העתידה לקום וכפי ש- היא מצטיירת בעיניו.

● כיבשה מזוינת. יונתן רטוש, בי שנות פעילותו ושירתו, זכה להיות מגונה מכל כיוון אפשרי. הרשימה תחת הכותרת כיבשה מזוינת (אלף, ינואר 1950) היא תגובה למתקפה על אלף בכתבה-עת ה- מפא"י של אותם ימים. בטרם, שבו משיב רטוש. אחת לאחת, על הטענות שהוטחו בהשקפותיו התרבותיות והפוליטיות, את רשימתו מסיים רטוש בקביעה: "כי, מי שאין כפיו התשובה העברית, אי-אפשר לו שלא ירע לתשובה היהודית. שאם חמקמך קות ועקפופת לו יושלחו."

אין ספק כיום, שבשבע האחרון של שנת 1982, שהכענונת שלה הטיף יונתן רטוש כתבתי ובשירתו, היא בבחינת מזוינת-חיים להתמודדות של החברה הישראלית עם בעיותיה ומשבר-הערבים הפוקד אותה. אך בדומה לתחרות אחרות, גם השקפתו של רטוש התפצלה, כבר בימי ראשיתה. לשתי גישות יסוד עקרונות: הגישה הימנית, שהיוותה את הבסיס לתנועת ארץ ישראל השלמה, גישה המסיעת כיום לימין המטרף הקיצוני של לבנון. הגישה האחרת, הכני ענית-הומאנית, גישה המייצגת דמויות כארזי אבנרי, עמוס קלין ולעיתים בוועד עקרון (שמאל-אסוציאליסטי) העניקה את הבסיס המייסד לישראל-נפט- טון, לראיית-עולם של ריאליזם רב-לאומי במרחב.

ראשית הימים של יונתן רטוש הוא ספר מאלף, לימי הראשית של הרעיון הכענוני. כפי שהיה חלחלם של מעטים ובודדים. יש בראשית הימים משום משכיר לימוד רבי-ערך (אם כי יש לקוראו כזהירות מרי- בית) לרעיון, שעם בוא היום, יהווה את התחליף לציונות שנינונה הגיע לגבהים מרקיעים כקונגרס הציוני ה-30. הנוער בחודש זה. ספר מומלץ, לכל מי שחפץ לדעת את שורשי הרעיונות מן העבר, ש- שיפיעו השפעה עצומה, אם כי שונה, על העתיד הישראלי.

תרגום

דימעת הדם

אם שיר-העם המפורסם על "חיילים